

**Жибак А. А.**

Державний торговельно-економічний університет

## ЦИФРОВІ ГЕЙТКІПЕРИ ЯК ВИКЛИК ЄВРОПЕЙСЬКІЙ МОДЕЛІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМ

*Стаття присвячена дослідженню феномену цифрових гейткіперів як виклику традиційній європейській моделі правового регулювання онлайн-платформ. Наголошено на актуальності теми, зумовленій стрімким зростанням впливу великих онлайн-платформ на економічні, соціальні та правотворчі процеси в Європейському Союзі (далі – ЄС).*

*У статті акцентовано увагу на ключових проблемах, що зумовили активізацію регуляторних ініціатив щодо функціонування великих онлайн-платформ, зокрема зростання їхньої економічної влади, домінування на цифровому ринку ЄС, обмеження конкуренції та негативні наслідки для бізнес-користувачів і споживачів. Обґрунтовано концепцію цифрового гейткіпера та доведено, що традиційні інструменти конкурентного права є недостатніми для ефективного регулювання такої категорії платформ, що зумовлює потребу в спеціалізованих нормативних підходах.*

*У статті наголошено, що відповіддю на зростаючу проблему цифрових гейткіперів та пов'язані з нею виклики для конкуренції на ринку онлайн-послуг стало ухвалення Закону про цифрові ринки (англ. Digital Markets Act, далі – DMA). Ex ante регулювання, закріплене у положеннях DMA, розглядається як інструмент правового впливу, який спрямований на превентивне стримування зловживань з боку цифрових гігантів. Проаналізовано специфіку зобов'язань ex ante, передбачених DMA, із розкриттям потенційних позитивних ефектів їхнього впровадження для конкуренції та прозорості ринку, а також можливих негативних наслідків для інноваційного розвитку та гнучкості бізнес-моделей цифрових платформ. Розкрито специфіку закріплення зобов'язань гейткіперів у приписах DMA та розглянуто види відповідальності за їх порушення. Автор проаналізував інституційну роль Європейської комісії (далі – ЄК), як центрального суб'єкта, відповідального за імплементацію положень DMA.*

*Висновки містять узагальнення щодо антиконкурентних ризиків, пов'язаних із зростанням економічної влади великих онлайн-платформ, що зумовило необхідність нової регуляторної моделі. Автор підкреслює, що ефективність застосування DMA потребує подальшого розвитку правової конструкції та посилення взаємодії між інституціями ЄС і зацікавленими сторонами. Перспективним напрямом подальших досліджень визначено оцінку ефективності інструментів регулювання ex ante в динаміці їх практичного застосування.*

**Ключові слова:** онлайн-платформи, гейткіпери, регулювання ex ante, цифрові послуги, DMA, ЄС.

**Постановка проблеми.** Глобальна імплементація цифрових технологій в управлінські та бізнесові практики зумовила необхідність розробки комплексних нормативно-правових актів, спрямованих на забезпечення правової визначеності, захист інтересів учасників цифрової економіки та мінімізацію потенційних ризиків. Серед трьох основних сучасних моделей цифрового регулювання – американської, китайської та європейської – остання вирізняється людиноцентричним підходом до регулювання, який базується на принципах захисту фундаментальних прав та забезпечення справедливості ринкових відносин. Незважаючи на те, що Європа в значній мірі пропустила цифрову революцію, яка була спричинена перева-

гами Інтернету, а ЄС виявився слабшим у нових технологіях, порівняно із американськими чи азійськими [1, с. 5, 24], аналіз глобальної цифрової конкуренції повинен охоплювати не лише аспект технологічної переваги, а й протистояння щодо нормативних принципів та регуляторних механізмів, які визначають структуру цифрової економіки.

Системний виклик усталеній європейській моделі правового регулювання створює здатність великих онлайн-платформ концентрувати ринкову владу, модифікувати правила доступу до цифрових послуг та одночасно виступати і посередниками, і учасниками ринку. Запровадження нової моделі ex ante регулювання піднімає низку

складних питань: від визначення меж повноважень гейткіперів – до ефективності механізмів контролю, взаємодії регуляторів та забезпечення балансу між інноваційним розвитком і конкуренцією.

#### **Аналіз останніх досліджень і публікацій.**

У наукових колах проблема правового регулювання діяльності цифрових гейткіперів набуває дедалі більшого значення і слід констатувати, що основна маса публікацій з цієї тематики представлена зарубіжними авторами, серед яких – Маріо Драгі, Ахмад Асадулла, Ісам Фаїк, Атрей Канканхаллі, Дем'єн Жерадін, Жак Кремер, Ів-Александр де Монжуа, Хайке Швейцер, Олесь Андрійчук, Стівен Кінселла, Карла Перка Лопес, Фрізо Бостоен, Бен Бредшоу, Пітер Херрік, Шейя Жабуйн, Фіона Скотт Мортон, Бьорн Лундквіст. З-поміж українських науковців, які досліджують проблематику цифрової економіки, на особливу увагу заслуговують напрацювання В. Ляшенка, О. Вишневського, А. Герасименко, Н. Мазаракі, В. Лагутіна.

Дослідження ґрунтується на аналізі нормативно-правових приписів DMA та положень правозастосовних актів ЄС, пов'язаних із застосуванням до онлайн-платформ відповідальності за антиконкурентну поведінку.

**Постановка завдання.** Метою статті є дослідження особливостей нормативно-правової регламентації діяльності цифрових гейткіперів у контексті європейської моделі правового регулювання онлайн-платформ з урахуванням сучасних викликів цифровізації та трансформації антимонопольної політики в ЄС.

**Виклад основного матеріалу.** Протягом останніх двох з половиною десятиліть у ЄС спостерігається системний розвиток ініціатив, орієнтованих на досягнення цифрового суверенітету та удосконалення механізмів правового регулювання цифрових послуг. Знаковим кроком стало ухвалення Європейським парламентом і Радою ЄС 14.09.2022 DMA, що набув чинності 02.05.2023 [2] та запроваджує обов'язкові правила для онлайн-платформ, яким надано статус гейткіперів (англ. *gatekeepers*).

Онлайн-платформа є різновидом цифрової платформи, а визначення останньої формулюються вітчизняними та зарубіжними дослідниками з урахуванням технологічних характеристик або правових чи комерційних аспектів: 1) це програмні або програмно-технічні засоби, що забезпечують доступ третіх осіб до цифрового середовища, в якому відбувається взаємодія та інша

діяльність таких осіб, здійснюється розробка або функціонує їх програмне забезпечення, або реалізуються їх товари, роботи чи послуги; 2) це розширювана кодова база програмної системи, яка надає основну функціональність для модулів, що взаємодіють з нею, а також інтерфейси для цієї взаємодії; 3) це двосторонні мережі, що сприяють взаємодії між окремими, але взаємозалежними групами користувачів, такими як покупці та постачальники [3]; 4) це сукупність реєстрів суб'єктів і об'єктів різних комунікацій (споживачів, виробників, послуг тощо), алгоритмів їх взаємодії і сховищ даних, здійснених між ними транзакцій, яка діє онлайн [4, с. 31]. До онлайн-платформ належать вебсайти, мобільні додатки, операційні системи, цифрові помічники чи онлайн-сервіси, які: дозволяють користувачеві генерувати контент, доступний для перегляду іншими користувачами; сприяють пропозиції, продажу, купівлі, оплаті або доставці товарів чи послуг; дозволяють здійснювати пошук або запити, що передбачають отримання великого обсягу інформації тощо.

Тенденція до масштабного використання онлайн-платформ спостерігається у ЄС з другої половини 2010-х рр., що пояснюється їхньою високою ефективністю та зручністю. Разом з тим, дослідження компетентних державних органів та міжнародних організацій виявили ряд проблеми, які зумовили активізацію регуляторних ініціатив на ринку онлайн-платформ: використання останніми позицій гейткіперів для збереження ринкової влади та посилення власного домінування, що включає контроль доступу на ринки нових учасників; отримання необґрунтованої вигоди; нав'язування жорстких угод; збір та використання персональної інформації користувачів; зменшення інновацій; обмеження споживачів у виборі; неможливість природного змагального процесу для досягнення конкурентних результатів, зважаючи на економічні особливості цифрових ринків [5, с. 9–10].

Домінування онлайн-платформ на цифрових ринках стало новою концепцією гейткіпера у правотворчій практиці. Економічні дослідження оперують поняттям «гейткіпер» у межах як вузького, так і широкого підходу до його розуміння: 1) підприємство, яке визначає, хто може пройти через «ворота», тобто контролює доступ групи користувачів до певних товарів, інформації чи іншої групи користувачів; 2) посередник, який фактично контролює доступ до критично важливих груп користувачів по обидва боки платформи, які неможливо отримати іншим способом, і, як

наслідок, може втручатися у поведінку контрагентів та нав'язувати правила, яких вони не можуть уникати; 3) підприємство, яке контролює потік і доступність інформації та структурує цифрове середовище [6, с. 2–5]; 4) онлайн-платформа, тобто цифровий сервіс, який сприяє взаємодії через Інтернет між двома або більше різними, але взаємозалежними групами користувачів [7]. З наведених визначень бачимо, що сутність гейткіпера полягає головним чином в економічній владі на ринку: нав'язуванні власних правил контрагентам, контролі над цифровими даними та доступом користувачів до певних товарів, послуг чи інших груп користувачів.

Традиційні підходи до захисту економічної конкуренції на цифрових ринках виявилися неефективними щодо великих онлайн-платформ, які мають значну ринкову владу і у відносинах із споживачами, і у відносинах із суб'єктами господарювання, які пропонують свої товари та послуги на цих онлайн-платформах [8, с. 39]. Застосування інституту зловживання монопольним становищем щодо великих онлайн-платформ стало практично неможливим через специфіку цифрових ринків, проблемне визнання меж ринку [9, с. 62–65], а також тривалість розслідувань та притягнення до відповідальності за спотворення економічної конкуренції [10]. Більше того, практика антимонопольних розслідувань та розгляду апеляцій в судах свідчать про те, що, беручи до уваги особливості цифрового ринку, ЄК не проводила розслідування у тих випадках, коли передбачала неможливість кваліфікувати поведінку онлайн-платформи, як домінуючу в розумінні традиційного конкурентного права ЄС. Така ситуація компенсувалася судовими провадженнями щодо онлайн-платформ на національному рівні.

Вищевказані проблеми привели до ухвалення DMA з асиметричним регулюванням, звужуючи адресатів зобов'язань до окремих суб'єктів господарювання (на противагу традиційному конкурентному праву), які відповідають певним вимогам. За змістом ст. 3 (1, 2) DMA [2] статус гейткіпера залежить від трьох якісних критеріїв: 1) значний вплив на внутрішній ринок; 2) надання основних послуг платформи; 3) міцне становище на ринку з такою ж перспективою у найближчому майбутньому. Кожен з якісних критеріїв включає кількісні пороги, у разі виконання яких якісний критерій вважається досягнутим, а у разі досягнення усіх критеріїв онлайн-платформа кваліфікується ЄК як гейткіпер.

Набуття онлайн-платформою статусу гейткіпера відповідно до процедури, закріпленої у ст. 3 DMA [2], має наслідком накладення на нього спеціальних зобов'язань, які стосуються однієї чи декількох основних послуг платформи, з метою забезпечення існування конкурентних і справедливих цифрових ринків ЄС. Саме конкурентність і справедливість, зміст яких розкривається у п.п. 32, 33 DMA [2], можна розглядати як атрибути правомірної поведінки гейткіперів, що є результатом належної реалізації зобов'язань.

Невід'ємним компонентом концепції гейткіпера є основні послуги платформи. Передумовою для поширення регуляторного впливу DMA на відповідну цифрову послугу є її належність до категорії основних платформних послуг, приблизний перелік яких зазначений у ст. 2 DMA [2], подекуди з посиланням на інші нормативно-правові акти ЄС. Основні послуги, що надаються платформами, відіграють роль «цифрових воріт» до базових сегментів сучасної економіки, оскільки забезпечують доступ споживачів та бізнес-користувачів до товарів і послуг. Такий масштаб охоплення, попри свою потенційну економічну силу, сам по собі не розглядається як порушення чи проблема з погляду конкурентного регулювання. Занепокоєння щодо можливої недобросовісної конкуренції виникають тоді, коли основні послуги платформи стають обов'язковим шлюзом, тобто гейткіпером.

Серед інструментів, передбачених DMA з метою підвищення рівня конкуренції на цифрових ринках, центральне місце посідає трансформація регуляторного підходу – від традиційного антимонопольного втручання *ex post*, що застосовується після встановлення факту порушення, до превентивного регулювання *ex ante*, спрямованого на запобігання антиконкурентній поведінці.

Порівнюючи обидва типи регулювання, варто зауважити, що регулювання *ex post* призначене виключно для захисту конкуренції. Воно може призвести до впровадження структурних засобів щодо правового захисту, передбачає одноразові втручання та має вузько спрямовані цілі, використовуючи обмежений спектр інструментів.

Накладання зобов'язань *ex ante*, як поведінкових засобів правової охорони ринку ЄС від негативної ділової практики, має тенденцію попереджати передбачувану небажану поведінку гейткіперів, а також не тільки захищає внутрішньо- та міжплатформенну конкуренцію, але і сприяє їй, що приводить до активізації інноваційної діяльності на цифрових ринках.

Заради справедливості потрібно зауважити на тому, що у правовій доктрині знайшли належне обґрунтування як сильні, так і слабкі сторони кожного з існуючих підходів до реалізації антимонопольного регулювання. У той же час акцентується зростаюча увага до переорієнтації з переважно *ex post* підходів до *ex ante* регулювання, що передбачає посилення превентивного впливу держави на ринкову поведінку суб'єктів господарювання, які лише мають намір або розпочинають здійснення потенційно антиконкурентних дій [11, с. 24].

Більшість зобов'язань *ex ante* визначаються в DMA таким чином, щоб бути «самовиконуваними», містяться в нормах прямої дії і не потребують додаткових рішень щодо їхньої реалізації. Разом з тим, передбачена частина зобов'язань, які потребують уточнення ЄК з метою ефективного їх виконання.

Таким чином, регуляторні зобов'язання, що встановлюються для онлайн-платформи зі статусом гейткіпера, мають на меті стримування потенційно антиконкурентної поведінки та формування умов функціонування ринку на засадах добросовісної конкуренції. Хоча максимальна точність визначення зобов'язань сприяла б уникненню непорозумінь щодо їх виконання, перелік зобов'язань у DMA не тільки великий, але й розпливчастий і непрозорий. Це зроблено не випадково, оскільки динамічний характер цифрових ринків неодмінно вимагатиме подальшої конкретизації зобов'язань у майбутньому [12, с. 127]. Також прогнозується, що подібно до того, як сам DMA був розроблений на підставі аналізу конкретних складних випадків антимонопольних проваджень, «нові моделі» антиконкурентної поведінки, до яких буде застосовуватися традиційне антимонопольне законодавство, в майбутньому можуть стати основою для нових зобов'язань, що будуть додані до DMA [13, с. 10].

Зобов'язання, яких налічується двадцять два, серед іншого, включають вимоги щодо роботи з даними, паритету цін на послуги, доступу до послуг, прозорості онлайн-реклами, інсталяції та налаштування програмного забезпечення, антиконкурентної переваги власних послуг, сумісності апаратних та програмних функцій. Практично усі зобов'язання, які накладає на гейткіперів DMA, впливають із попередньої практики розслідувань антиконкурентної поведінки на європейському ринку.

Законодавець виклав зобов'язання у ст.ст. 5, 6, 7 DMA [2], проте без дотримання критеріїв щодо їхньої пріоритетності, цілей чи відношення до тих

чи інших основних послуг платформи. Разом з тим, відмінність між переліком зобов'язань, закріплених у ст. 5 та ст.ст. 6, 7 DMA полягає у наступному. У ст. 5 містяться загальні зобов'язання щодо кожної з основних послуг платформи без необхідності подальшої їх конкретизації. Зобов'язання, які містить ст. 6, можуть бути додатково конкретизовані ЄК для ефективного виконання. У ст. 7 закріплені зобов'язання, які також можуть бути уточнені, але вони стосуються виключно послуги міжособистісного зв'язку, яку надає гейткіпер. Заходи, які відповідний гейткіпер повинен вжити з метою ефективного виконання зобов'язань, викладених у ст.ст. 6 і 7, ЄК формулює в імплементаційному акті, прийнятому відповідно до ст. 8 (2, 3) DMA [2].

У науковій літературі зобов'язання цифрових гейткіперів, залежно від характеру їх реалізації, зазвичай класифікуються як негативні та позитивні [14]. Негативні зобов'язання, більш притаманні традиційному конкурентному праву, передбачають утримання від певних дій, що прямо заборонені законодавством. Їх реалізація вимагає пасивної поведінки суб'єкта через недопущення порушень встановлених обмежень. Натомість, позитивні зобов'язання, що менш характерні для класичного антимонопольного регулювання, передбачають активне виконання дій, прямо передбачених нормами права, у встановлений спосіб та у чітко визначені строки.

У контексті DMA формальне розмежування зобов'язань простежується і в нормативній структурі: негативні зобов'язання здебільшого починаються з формулювання «не повинен», тоді як позитивні – з «повинен». Для цифрових гейткіперів виконання позитивних зобов'язань є організаційно і економічно більш складним, оскільки вимагає додаткових зусиль, ресурсів і планування.

Негативні зобов'язання переважно спрямовані на недопущення несправедливих комерційних практик, зокрема використання гейткіперами асиметрії ринку на шкоду бізнес-користувачам основних платформних послуг. Водночас позитивні зобов'язання покликані забезпечити структурні умови для розвитку ефективної конкуренції між платформами як самостійними господарюючими суб'єктами.

Наприклад, негативне зобов'язання містить ст. 5 (6) DMA [2], припис якої забороняє будь-які дії гейткіпера, спрямовані на обмеження засобів правового захисту бізнес-користувачів та споживачів. Дотримання гейткіпером даного зобов'язання зберігає можливість оскаржувати

його поведінку до компетентних європейських чи національних органів без жодних негативних наслідків для бізнес-користувачів та споживачів основних послуг платформи. У свою чергу, до позитивних належить зобов'язання, сформульоване у ст. 5 (9) DMA [2], яке має на меті забезпечити прозорість умов і цін на послуги онлайн-реклами шляхом щоденного надання гейткіпером відповідної інформації рекламодавцям або їхнім уповноваженим особам.

Нормативне закріплення зобов'язань за відповідними суб'єктами передбачає одночасне встановлення санкційних наслідків на випадок їх порушення, що забезпечує реалізацію принципу правової визначеності та ефективності правозастосування. Стосовно гейткіперів, у якості каральних засобів впливу на їхню поведінку DMA передбачає фінансові санкції – штрафи, які можуть застосовуватися ЄК за порушення та повторне порушення зобов'язань, а також періодичні штрафи з метою примусити гейткіпера виконувати певні зобов'язання. Разом з цим, до великої онлайн-платформи, яка підпадає під дію DMA, може бути застосована відповідальність згідно норм традиційного конкурентного права ЄС та актів національного законодавства.

Наукові дискусії щодо ефективності зобов'язань гейткіперів, наявності балансу між захистом економічної конкуренції на цифрових ринках та стимулюванням інновацій, доцільності централізації контролю за дотриманням цих зобов'язань у руках ЄК тривають із моменту оприлюднення проєкту DMA.

З метою забезпечення відповідності положень майбутнього закону вимогам чинного законодавства ЄС, а також для комплексної оцінки економічних, правових і технологічних аспектів регулювання цифрових ринків і належного врахування інтересів усіх стейкхолдерів – як бізнес-середовища, так і споживачів – ЄК ініціювала широкомасштабні консультації з представниками зацікавлених сторін ще до оприлюднення нею проєкту DMA. Згодом, досягнувши швидкої політичної угоди між Європейським парламентом та державами-членами ЄС щодо DMA, ЄК прийшла до висновку, що регулювання *ex ante* є тим ефективним механізмом примусу, що забезпечить швидке дотримання чітких зобов'язань [15], хоча фахівці у сфері конкурентного права звертають увагу на деякі потенційні негативні наслідки його впровадження, серед яких: 1) «брюссельський ефект», що може зменшити різноманітність цифрових послуг, доступних в інших юрисдикціях

світу; 2) надмірний регуляторний тягар *ex ante*; 3) важко прогнозовані наслідки реалізації вимог DMA для цифрових ринків [16, с. 18–20].

У науковій літературі існує думка також про те, що запроваджені регуляторні механізми можуть спричинити зниження прибутковості не лише для гейткіперів, а й для їхніх конкурентів та бізнес-користувачів, що, у свою чергу, приведе до зменшення стимулів до здійснення інноваційної діяльності. Однак, поряд із цією аргументацією, важливо враховувати альтернативні підходи, які наголошують на потенційних позитивних ефектах регулювання, зокрема, на сприянні більш відкритій та конкурентній ринковій структурі, що, у довгостроковій перспективі, може стимулювати інноваційний розвиток [17, с. 51–52].

Додатково слід зазначити, що DMA не позбавлений також недоліків іншого характеру – дослідження фахівців вказують на потенційні загрози національній та громадській безпеці, які містяться в його приписах. Йдеться про доступ до даних, отримати який та використати конфіденційну інформацію в своїх інтересах можуть злочинні організації чи уряди авторитарних держав [18, с. 9–15].

Центральну роль у процесі узгодженого, ефективного та взаємодоповнюючого застосування зобов'язань до гейткіперів відіграє ЄК, яка діє у тісній співпраці із відповідними загальноєвропейськими та національними інституціями. Розпочинаючи імплементацію DMA, після набуття ним чинності ЄК реалізувала своє першочергове повноваження – призначення гейткіперів. 06.09.2023 було призначено шість гейткіперів щодо відповідних основних послуг платформи: 1) Alphabet (онлайн-послуги посередництва Google Shopping, Google Play, Google Maps; пошукова система в Інтернеті Google Search; послуга обміну відео YouTube; операційна система Google Android; веб-браузер Google Chrome; рекламні послуги в Інтернеті); 2) Amazon (онлайн-послуга посередництва Amazon marketplace; послуга онлайн-реклами Amazon Advertising); 3) Apple (онлайн-послуга посередництва App Store; операційна система iOS; веб-браузер Safari); 4) ByteDance (соціальна онлайн-мережа TikTok); 5) Meta (соціальні онлайн-мережі Facebook та Instagram; послуга онлайн-реклами Meta Ads; послуги міжособистісного спілкування WhatsApp та Messenger; онлайн-послуга посередництва Marketplace); 6) Microsoft Corporation (операційна система Windows PC OS; соціальна онлайн-мережа LinkedIn). Згодом, 29.04.2024 гейткіпером було призначено Apple щодо її iPadOS, а 13.05.2024 – Booking щодо

онлайн-послуги посередництва Booking.com [19]. Вищевказаний перелік гейткіперів та основних послуг платформи не є постійним, оскільки ЄК може переглянути, змінити або скасувати рішення про призначення, вона повинна періодично перевіряти відповідність гейткіпера якісним критеріям та пороговим значенням, а також може здійснювати моніторинг та визначати необхідність внесення змін до переліку основних послуг платформи, який закріплений у DMA.

Наприкінці варто наголосити, що у процесі реалізації положень DMA не спостерігається системних ускладнень – гейткіпери загалом забезпечують виконання покладених на них нормативних зобов'язань щодо кожної з основних послуг платформи, а звіти про відповідність з детальною та прозорою інформацією про результати виконання подають до ЄК. Станом на дату підготовки цієї статті, ЄК не ухвалила жодного рішення про невідповідність, яке містило б констатацію порушення гейткіпером конкретного положення DMA.

**Висновки.** До негативних наслідків у цифровому секторі можуть привести антиконкурентні дії онлайн-платформ, яким сприяє їхня значна економічна влада, а також акумулювання та ексклюзивний доступ до даних. Тривалі строки притягнення до відповідальності та припинення антиконкурентних практик показали, що такий підхід на цифрових ринках є неприйнятним. Проблематика, яка зводилася до необхідності законодавчого регулювання поведінки на цифровому ринку великих онлайн-платформ була реалізована шляхом ухвалення DMA.

На додаток до традиційного конкурентного законодавства за цифровими гігантами було закріплено спеціальний статус гейткіпера з подальшим накладанням зобов'язань *ex ante*. Таким чином, ЄС інтегрує принцип справедливості у свою цифрову

політику як на етапі *ex ante*, так і на етапі *ex post*.

DMA спрямований на боротьбу з антиконкурентною діловою практикою, пов'язаною із економічною владою гейткіперів, які формують ворота в цифрову економіку, що може завдати шкоди правам бізнес-користувачів та споживачів. Онлайн-платформи, що не мають статусу гейткіпера, також матимуть вигоду від накладання зобов'язань *ex ante* на великі онлайн-платформи, оскільки можуть потенційно зазнати негативного впливу від антиконкурентної поведінки цифрових гігантів.

DMA відрізняється новизною завдяки асиметричному регулюванню *ex ante* діяльності великих онлайн-платформ, визначенню конкурентності та справедливості цифрових ринків ціллю регулювання, самовиконуваному характеру регуляторного режиму. Тільки в складних ситуаціях, коли гейткіпер систематично порушує свої зобов'язання або не пов'язаних із правопорушеннями та на прохання гейткіпера, ЄК може впровадити додаткові правові заходи для досягнення цілей DMA, що додає гнучкості регуляторному інструменту. Разом з тим, забезпечення ефективності DMA потребує розвитку його положень для того, щоб суттєво відрізнитися від традиційного конкурентного законодавства.

З урахуванням складності та багатогранності правового регулювання діяльності гейткіперів, перспективним напрямом подальших наукових досліджень є вивчення ефективності інструментів *ex ante* регулювання в динаміці їх практичного застосування. Окремої уваги потребує дослідження інституційної взаємодії між ЄК, національними регуляторами та зацікавленими сторонами в контексті реалізації контрольних повноважень і процедури ухвалення рішень про невідповідність.

#### Список літератури:

1. Draghi M. The future of European competitiveness. Part A. A competitiveness strategy for Europe. September 2024. 70 p. URL: <https://surl.li/wpyfsi> (дата звернення 28.06.2025).
2. Regulation 2022/1925 of the European Parliament and of the Council of 14 September 2022 on contestable and fair markets in the digital sector and amending Directives (EU) 2019/1937 and (EU) 2020/1828 (Digital Markets Act). URL: <http://surl.li/qzqgp> (дата звернення 28.06.2025).
3. Asadullah A., Kankanhalli A., Faik I. Digital Platforms: A Review and Future Directions. In: Proceedings of the Twenty-Second Pacific Asia Conference on Information Systems (PACIS). 2018. URL: <http://surl.li/twhpjg> (дата звернення 28.06.2025).
4. Ляшенко В.І. Цифрова модернізація економіки України як можливість проривного розвитку: монографія / В.І. Ляшенко, О.С. Вишневецький; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2018. 252 с.
5. Ex ante regulation of digital markets. OECD Competition Committee Discussion Paper. 2021. 71 p. URL: <http://surl.li/qzqgk> (дата звернення 28.06.2025).
6. Gatekeeper Power in the Digital Economy: An Emerging Concept in EU Law – Note by Alexandre de Streel. 22.06.2022. URL: <http://surl.li/mntvkk> (дата звернення 28.06.2025).

7. Geradin D. What is a digital gatekeeper? 2020. URL: <http://surl.li/ezgqgt> (дата звернення 28.06.2025).
8. Cr  mer J., Montjoye Y-A., Schweitzer H. Competition Policy for the digital era. Final report. Publications Office of the European Union. 2019. URL: <http://surl.li/saosnq> (дата звернення 28.06.2025).
9. Gerasymenko A., & Mazaraki N. Competition law enforcement in Ukraine: challenges from on-line giants. *Yearbook of Antitrust and Regulatory Studies*. 2022. №15(26). P. 57–74. URL: <https://doi.org/10.7172/1689-9024.YARS.2022.15.26.3> (дата звернення 28.06.2025).
10. Case COMP/C-3/37.792 – Microsoft; Case COMP/C-3/39.530 – Microsoft (tying); Case AT.39740 – Google Search (Shopping); Case AT.40099 – Google Android; Case AT.40153 – E-book MFNs and related matters (Amazon); Case AT. 40411 – Google Search (Ad Sense); Case AT.40462 – Amazon Marketplace and AT.40703 – Amazon Buy Box; Case AT.40437 – Apple – App Store Practices (music streaming); Case AT.40684 – Facebook Marketplace. URL: <https://surli.cc/hcvefd> (дата звернення 28.06.2025).
11. Лагунін В. Конкурентна політика держави: механізм реалізації. *Вісник КНТЕУ*. 2016. № 4. С. 22–37.
12. Andriychuk O. Do DMA obligations for gatekeepers create entitlements for business users? *Journal of Antitrust Enforcement*. 2023. №11. P. 123–132. URL: <https://doi.org/10.1093/jaenfo/jnac034> (дата звернення 28.06.2025).
13. Kinsella S., Perca Lopez K. Brave new world? *TechREG Chronicle – Ex Ante Regulation*. April 2023. P. 9–11. URL: <http://surl.li/iuipny> (дата звернення 28.06.2025).
14. Bostoen F. Understanding the Digital Markets Act. *Antitrust Bulletin*. 2023. Vol. 68(2). P. 263–306. URL: <http://surl.li/bntazj> (дата звернення 28.06.2025).
15. Digital Markets Act: Commission welcomes political agreement on rules to ensure fair and open digital markets. Press Release. 2022. URL: <http://surl.li/rzrtj> (дата звернення 28.06.2025).
16. Bradshaw B., Herrick P., Jabouin S. Upping the ‘ante’ on competition regulation: gambling with the future of Big Tech? *Tech REG Chronicle*. April 2023. P. 13–21. URL: <http://surl.li/qzqgo> (дата звернення 28.06.2025).
17. Scott Morton F. Digital Platform Regulation: Making Markets Work for People. 2025. 400 p. URL: <https://is.gd/ydJXMe> (дата звернення 28.06.2025).
18. Lundqvist B. ‘Reining in the Gatekeepers and Opening the Door to Security Risks’. *Injecting Security into European Tech Policy*. 2023. URL: <https://surl.li/afdezv> (дата звернення 28.06.2025).
19. Gatekeepers. The designation decision. URL: <http://surl.li/szxxq> (дата звернення 28.06.2025).

## **Zhybak A. A. DIGITAL GATEKEEPERS AS A CHALLENGE TO THE EUROPEAN MODEL OF LEGAL REGULATION OF ONLINE PLATFORMS**

*The article examines the phenomenon of digital gatekeepers as a challenge to the traditional European model of legal regulation of online platforms. The author emphasizes the relevance of the topic due to the rapidly growing influence of large online platforms on economic, social and law-making processes in the European Union (EU).*

*The article focuses on the key issues that have led to the intensification of regulatory initiatives regarding the operation of large online platforms, in particular, the growth of their economic power, dominance in the EU digital market, restriction of competition and negative consequences for business users and consumers. The author substantiates the concept of a digital gatekeeper and proves that traditional competition law instruments are insufficient for effective regulation of this category of platforms, which necessitates specialised regulatory approaches.*

*The article emphasises that the adoption of the Digital Markets Act (DMA) was a response to the growing problem of digital gatekeepers and related challenges to competition in the online services market. The ex ante regulation enshrined in the provisions of the DMA is viewed as an instrument of legal influence aimed at preventing abuses by digital giants. The article analyses the specifics of ex ante obligations under the DMA, revealing the potential positive effects of their implementation on competition and market transparency, as well as possible negative consequences for the innovative development and flexibility of business models of digital platforms. The author reveals the specifics of enshrining gatekeepers’ obligations in the DMA regulations and considers the types of liability for their violation. The author analyses the institutional role of the European Commission (EC) as the central entity responsible for implementing the provisions of the DMA.*

*The conclusions include a generalisation of the anticompetitive risks associated with the growing economic power of large online platforms, which has necessitated a new regulatory model. The author emphasises that the effective application of the DMA requires further development of the legal framework and strengthening of interaction between EU institutions and stakeholders. A promising area for further research is to assess the effectiveness of ex ante regulatory instruments in the dynamics of their practical application.*

**Key words:** online platforms, gatekeepers, ex ante regulation, digital services, DMA, EU.